

Průvodce dějinami české literatury 1

(od roku 1945 do roku 1990)

PODZIM 2017

Literatura do roku 1968

- 1945-1948
 - Návaznost na široký vývoj literatury před válkou
 - Pluralita uměleckých směrů a skupin
- 1948
 - Rozštěpení české literatury na tři proudy:
 - oficiální
 - exilovou
 - samizdatovou
- Základní princip oficiální tvorby: socialistický realismus
- Po roce 1956
 - Rozšíření publikačního prostoru (Literární listy, Světová literatura)
 - Od poloviny 50. let vlivy existencialismu

- Poezie oficiální

- Skupiny: Ohnice, Skupina 42, katoličtí autoři, skupina Ra, skupina básníků všedního dne
- Pokračující tvorba starších básníků (Nezval, Seifert, Branislav, Závada)
- Autoři střední generace (Mikulášek, Skácel, Hrubín, Holan)
- Mladší autoři (Hanzlík, Wernisch, Gruša, Šrut, Diviš)
- Tzv. experimentální poezie 60. let (Hiršal, Grögerová)

- Próza oficiální
 - Odraz válečných událostí (Drda, Lustig, Frýd, Škvorecký, Otčenášek, Fuks, Procházka)
 - Historická tematika (Kratochvíl, Kaplický, Neff, Šotola)
 - Tzv. budovatelský román (Marek, Pludek, Pluhař)
 - Tzv. konfrontační próza (Vaculík, Kundera, Kliment)
 - Humoristická próza (Werich, Nepil, Suchý)
 - Sci-fi (Nesvadba, Souček)
 - Literatura faktu (Ivanov)
 - Další autoři (Petiška, Hrabal, Páral ...)

- Drama

- Realistické
- Prvky existencialismu
- Absurdní
- Divadla malých forem

Literatura pro děti a mládež v 50. letech

• POEZIE

- Přejichodné podlehnutí schematismu (např. tzv. školní poezie)
- Téměř veškerá básnická tvorba určena malým dětem
- Dominantní rysy poetiky – tradice (linie) hrubínovsko – čarkovská
 - Návaznost na Sládka, Ráise, Kožíška
 - Děťství a jeho básnická reflexe
 - Představitelé:
 - František Hrubín
 - Jan Čarek
 - František Branislav
 - Vilém Závada
 - Jaroslav Seifert
 - Dále: J. Kainar, F. Nechvátal, O. Syrovátka, L. Stehlík, J. Zahradníček

- POHÁDKA

- Lidová

- Jan Drda

- Josef Spilka

- Amálie Kutinová

- J. Š. Kubín

- J. Vladislav – V. Stanovský

- F. Hrubín

- Práce folkloristů zejména v dalších desetiletích: nyní O. Sirovátka

- Moderní

- Josef Lada
- Jiří Marek
- Eduard Petiška
- Ludvík Aškenazy
- Jan Werich

• DOBRODRUŽNÁ PRÓZA

- Omezení překladů, diskuse o žánru
- Ale později: vznik speciálních edicí při Albatrosu – KOD, Karavana
- Pokračuje tradice cestopisných příběhů:
 - L. M. Pařízek
 - M. Pašek
- Sci-fi:
 - F. Běhounek

• HISTORICKÁ PRÓZA

- Dějová fabulace částečně nahrazovala málo vycházející literaturu dobrodružnou
- Často zpracovávané období: husitství
 - M. V. Kratochvíl
 - V. Kaplický
- Životopisné prózy:
 - F. Kožík
 - /L. Mašínová/
- E. Petiška
- Próza s tematikou okupace:
 - 1945-1950: Bezděková, Pleva, Říha, Sojková
 - 50. léta: Sosnar, Mareš, Marek

• PRÓZA ZE ŽIVOTA DĚTÍ

- 1. polovina 50. let: didaktizující tendence, námětová a kompoziční kliše (tzv. školní povídky)
- 2. polovina 50. let: oproštění od didaxe, zobrazování dětské skutečnosti – hodnotná původní prózy
 - B. Říha
 - V. Čtvrtek
 - H. Šmahelová
 - V. Stýblová
 - A. Santarová

- Z UMĚLECKONAUČNÉ LITERATURY
 - V 50. (i 60.) letech převažovalo encyklopedické zpracovávání faktů, především z přírodních věd a techniky
 - Zajímavé počiny:
 - B. Říha – Dětská encyklopedie (1959)
 - V. Nezval – Věci, květiny, zvířátka a lidé pro děti (1953)

• TEORIE A KRITIKA

- 1945-1948 – návaznost na předchozí období
- 1949 vznik monopolního SNDK (od nepůvodnosti a schematismu k posílení uměleckosti produkce pod vedením B. Říhy)
- 1946-1952 – Štěpnice
- 1956 – začíná vycházet Zlatý máj
- 1958 – Grand Prix na světové výstavě v Bruselu za kolekci SNDK
- 1959 – Klub přátel dětské knihy při SNDK

- Nové časopisy pro děti: Mateřídouška, ABC, Ohníček, Pionýr

Literatura pro děti a mládež v 60. letech

• POEZIE

- Určitá „přežitost“ reflexivní podoby veršů – snaha o novou podobu poezie
- Dominantní rysy nové poetiky – tradice (linie) kainarovsko-kriebelovská
 - Inspirace v tvorbě Nezvala a Halase
 - Obrazová nečekanost, volné asociace, obraznost dětského vidění světa, slovní hříčka, nonsens /folklórní zdroje: zejm. anglické nursery-rhymes ...- E. Lear .../
 - Představitelé:
 - J. Kainar
 - Z. Kriebel

-
- J. Hanzlík
 - P. Šrut
 - J. Kolář
 - Hiršal-Grögerová
 - L. Dvořák
-
- Další básníci 60. let:
 - M. Lukešová
 - M. Florian
 - K. Šiktanc

• POHÁDKA

• Lidová:

• Práce folkloristů (60. a zejm. 70. a 80. léta):

- J. Spilka
- O. Sirovátka
- J. Jech
- F. Lazecký
- E. Kiliánová

• Zájem o světové lidové pohádky:

- Např. J. Tichý

- Moderní:
 - tradiční proud:
 - J. Werich
 - V. Čtvrtek – např. Čárymáry na zdi (1961), Pohádková muzika (1968)
 - k tradičnímu proudu patří především jeho pozdější tvorba
 - F. Nepil – Pohádky z pekelce (1969)
 - „cesta dítěte do pohádky“
 - O. Hofman – např. Pohádka o staré tramvaji (1961), Hodina modrých slonů (1969)
 - pohádka imaginativní, nonsensová
 - M. Macourek
 - A. Mikulka
 - O. Hejná
 - D. Mrázková

-
- Z. K. Slabý
 - H. Franková
 - L. Aškenazy
 - L. Dvorský
 - J. Trnka

 - J. Hanzlík

- BAJKA

- Starší adaptace bajek
- O. Syrovátka – Bajky (1968), Bajky pro caparty (1968)
- Hiršal – Kolář – O podivuhodném životě mudrce Ezopa (1960)

- UMĚLECKONAUČNÁ LITERATURA

- Knihy encyklopedického rázu (příroda, technika)
- Např. V. Kocourek, J. Tichý, L. Souček

• DOBRODRUŽNÁ PRÓZA

- Dobrodružnost se stává spíše otázkou čtenářského postoje než samotného žánru.
- Tradiční dobrodružná próza:
 - O. Batlička – např. Na vlně 57 metrů (1965)
- Dobrodružnost v příběhové literatuře
 - J. Foglar – Tajemná Řásnovka (1965), Dobrodružství v Zemi nikoho (1969)
 - B. Nohejl – Nazdar, hrabata (1969), Rozchod, Hrabata (1972)
- Sci-fi:
 - L. Souček – Cesta slepých ptáků (1964-68)
- Teoretická reflexe žánru:
 - Z. Heřman, J. Růžička, diskuse o J. Foglarovi

• HISTORICKÁ PRÓZA

- Vzniká poměrně málo
- Např. M.V. Kratochvíl
- Pověsti:
 - E. Petiška
 - O. Sirovátka
- Próza s tematikou okupace:
 - J. Procházka

• PŘÍBĚHOVÁ PRÓZA

- Zpočátku útlum.
- Větší rozvoj ve 2. polovině 60. let – nové tendence, „problémová próza“
- Pro menší děti např.:
 - Jan Ryska
- Pro větší děti např.:
 - O. Hofman
 - H. Franková
 - J. Kolářová
 - H. Šmahelová
- Pro dívky např.:
 - V. Stýblová
 - I. Hercíková
 - S. Rudolf
 - V. Adlová

• TEORIE A KRITIKA

- Zrušení nakladatelského monopolu
- 1969 - transformace SNDK v Albatros
- Teoretické práce:
 - V. Stejskal
- Sborníky:
 - Např.: O pohádkách, Dívky pro román
- Výzkum psychologie dětského čtenářství:
 - F. Hyhlík
- Od 1964 ČR členem IBBY

Literatura po roce 1969

(1969 – 1989)

- Změny v souvislosti s normalizací (zastavení některých časopisů, vyřazení knih z výroby)
- Vznik oficiálního Svazu československých spisovatelů
- Nadále 3 proudy literatury: oficiální, samizdatový a exilový
- Socialistický realismus – nadále oficiálními autory propagován
- Inspirativnost postmodernismu (vícevrstevnatost, záliba v ironii a parodii, relativizace hodnot...)

- Poezie oficiální

- Např.: K. Sýs, J. Žáček, M. Černík, M. Holub, S. Fischerová, písničkáři (Nohavica, Dědeček)
- V 80. letech publikována tvorba starších autorů, která v 70. letech nevyšla: J. Seifert, O. Mikulášek, J. Skácel

- Poezie samizdatová

- Např. katoličtí autoři, J. Vladislav, K. Šiktanc, I. Wernisch, P. Šrut, E. Bondy ad.

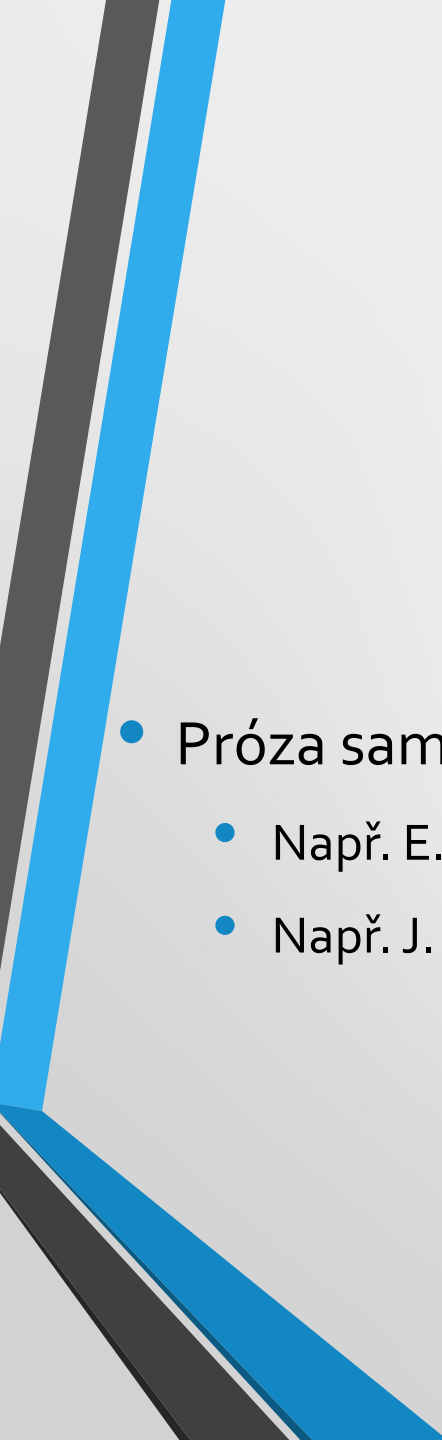
- Poezie exilová

- Např. I. Blatný, I. Diviš, K. Kryl ...

• Próza oficiální

- Tzv. prózy s profesní tematikou
 - Např. V. Páral
- Prózy z lékařského prostředí
 - Např. V. Stýblová
- Historické náměty
 - Např. V. Neff, L. Vaňková, B. Říha, V. Körner
- Prózy tematicky čerpající z 20. století
 - Např. L. Fuks, O. Pavel, B. Hrabal
- Venkovská próza
 - Např. V. Pazourek, J. Kostrhun

- Humoristická próza
 - Např. M. Horníček, M. Skála
- Tzv. předčasné memoáry
 - Např. R. John, Z. Zapletal
- Sci-fi
 - Např. O. Neff, J. Nesvadba, V. Páral
- Pomezí beletrie a publicistiky
 - Např. F. Nepil, R. Křestán

- Próza samizdatová a exilová

- Např. E. Kantůrková, L. Vaculík, J. Trefulka, A. Kliment, V. Havel ...
- Např. J. Škvorecký, M. Kundera, J. Gruša, P. Kohout, I. Procházková ...

Literatura pro děti a mládež v 70. a 80. letech

• POEZIE

- 70. léta: stagnace, nová poezie vzniká málo (výbory, reedice)
- 80. léta: větší kvantitativní rozvoj + jisté ustrnutí poetiky, básnických postupů (návaznost na 60. léta - převaha nonsensové poetiky)
- Z autorů:
 - Miroslav Florian – výrazný představitel 70. let
 - Josef Hanzlík – Pimpilim pampam (1981) – reedice starších veršů
 - Jiří Žáček – Aprílová škola (1978) + 80. léta
 - Michal Černík – Kdy má pampeliška svátek (1978) + 80. léta
 - Pavel Šrut – v 70. letech nepublikoval, Hlemýžd' Čilišnek (1983)
 - Jan Vodňanský
 - Josef Brukner
 - Jiří Havel

- Návaznost na hrubínovskou tradici:
 - Jindřich Hilčr
 - Ladislav Stehlík
- Vznik poezie pro větší děti:
 - Karel Boušek – O čem si budeme povídat (1978)
 - M. Lukešová – Nahej v trní (1985)
 - Pokračuje také v tvorbě pro menší děti (např. Jak je bosé noze v rose, 1980)
 - Výbory:
 - J. Žáček – Dvakrát dvě je někdy pět (1987)
- Dále:
 - Jan Skácel – střídání nonsensové fantastiky s lyrikou – 80. léta....
 - Z pozůstalosti: E. Frynta – Písničky bez muziky (1988)

• POHÁDKA

• Folklórní tradice:

- Lazecký
- Jech
- Sirovátka
- Kiliánová, Šrámková

• Adaptace světových pohádek:

- J. Tichý
- J. Tomek
- P. Šrut
- Různá převyprávění pohádek slovenských, slovanských, sibiřských (např. J. Suchl), indiánských, japonských

- Moderní pohádka
 - Tradiční proud:
 - V. Čtvrtek
 - F. Nepil
 - M. Zinnerová
 - M. Kubátová
 - Cesta dítěte do pohádky:
 - O. Hofman
 - Pohádka nonsensová, imaginativní:
 - M. Macourek
 - A. Mikulka
 - D. Mrázková
 - Z.K. Slabý další tvorba

 - Ilja Hurník
 - Uzel pohádek (Mnichov, 1978)

• DOBRODRUŽNÁ PRÓZA

- Dobrodružnost = věc čtenářského postoje
- Dobrodružství v příběhové literatuře
 - Např. B. Nohejl, V. Stuchl, J. Foglar
- Cestopisné prózy:
 - M. Stingl
- Parodie na klasickou detektivku:
 - V. Steklač
 - S. Hrnčíř
- Sci-fi
 - Překlady
 - Neintencionalita: J. Nesvadba, O. Neff, J. Moravcová

• HISTORICKÁ PRÓZA

• Převyprávění látek světového kulturního dědictví

- V. Zamarovský – Gilgameš
- J. Pilař – Ilias
- V. Kocourek (J. Hulák) – Odyssea
- V. Hulpach – Příběhy kruhového stolu
- V. Cibula – Cid

• Pověsti

- E. Petiška
- O. Sirovátka
- H. Lisická
- F. Lazecký
- Z. Nováková

- Životopisy
 - F. Kožík
 - I. Hercíková
- Próza s tematikou okupace
 - 70. léta: B. Říha, E. Horelová, P. Křenek, B. Nohejl, L. Romportlová, D. Šajner
 - 80. léta: V. Přibský, H. Franková, V. Klevis, E. Bešťáková

- BAJKA

- Úpravy klasických bajek v reedicích
- Tzv. zvířecí epos
 - B. Říha – O rezavém rváči a huňatém pánovi (1971)
 - - Tajemná píšťala (1987, vyd. 1990)
 - - Nový Gulliver (1973)

• PRÓZA ZE ŽIVOTA DĚTÍ

- 70. léta: většinou rozvoj osvědčených postupů
 - B. Říha
 - J. Ryska
 - E. Petiška
 - H. Doskočilová
 - E. Bernardinová
 - O. Hofman
 - M. Zinnerová
 - I. Hercíková
 - S. Rudolf
 - Přepisy filmových scénářů: J. Kolárová, V. Plívová-Šimková, M. Poledňáková

- 80. léta: hledání nové tematiky a hrdiny
 - Harmonizující prózy:
 - Z. Nováková
 - E. Horelová
 - Obraz neúplné rodiny:
 - O. Hejná
 - V. Stýblová
 - Postava dětského outsidera:
 - M. Drijverová
 - I. Procházková
 - Humoristická próza:
 - V. Steklač, A. Vostrá, J. Kahoun

- PRÓZA S PŘÍRODNÍ TEMATIKOU

- J. Tomeček

- J. Pohl

- J. Müller

- U řady autorů přírodní motivy (v próze i poezii)

- Uměleckonaučná literatura

- 70. léta: více se objevují publikace pro menší čtenáře – diferenciacce literatury ryze naukové a literatury s výraznými beletrizačními postupy
- Z autorů např.:
 - M. Lukešová
 - B. Říha – M- Lukešová
 - H. a E. Škodovi
 - V. Kovářik
 - Soustavněji se UN literatuře věnoval málokdo (většinou úzký tematický záběr)
- 80. léta: více interaktivní typ literatury
 - Např.: M. Drijverová: Zvědavé sluníčko, E. Veberová: Náš svět ...

• TEORIE A KRITIKA

- Albatros (1973 – edice První čtení)
- 70. léta, zejm. počátek: publikační omezování (náboženská tematika, nevydávání některých autorů, vyřazení některých autorů u z knihoven) X literatura si udržela vysokou úroveň (mj. posílení generací 60. let)
- 80. léta: uvolnění, mnozí v 70. letech nevydávaní autoři vychází...
- Kritika: především ve Zlatém máji
- Teoretické a literárněhistorické práce – např. O. Chaloupka, J. Voráček, F. Holešovský, Z. Zapletal, M. Genčiová aj.